

Warszawa, dnia 21 maja 2018 r.

STANOWISKO FEDERACJI NA RZECZ KOBIEI I PLANOWANIA RODZINY ws. pomocnictwa przy aborcji

Z niepokojem obserwujemy zintensyfikowane próby obarczenia odpowiedzialnością karną osób i grup wypowiadających się nt. aborcji. W niniejszym stanowisku odnosimy się do ostatnich wydarzeń w tym obszarze: zawiadomienia złożonego przez Instytut Ordo Iuris dnia 13 kwietnia 2018 r. do Prokuratury Okręgowej w Warszawie o możliwości popełnienia przestępstwa przez niezidentyfikowanego użytkownika prowadzącego profil na portalu społecznościowym Facebook o nazwie „Aborcjny Dream Team on tour”¹, zawiadomienia Fundacji Pro-Prawo do życia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez moderatorki forum prowadzonego przez organizację „Kobiety w Sieci”² oraz analizy dotyczącej przestępstwa pomocy w aborcji sporządzoną przez Instytut Ordo Iuris³, która została rozesłana jako instrukcja dla prokuratorów przez Biuro Prokuratury Krajowej. W związku z powyższym Zespół Prawny Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny pragnie przedstawić swoje stanowisko:

Publikowanie ogólnych informacji dotyczących tego, jak przygotować się do aborcji, zwłaszcza tej farmakologicznej lub jak wygląda jej przebieg, nie wypełnia znamion przestępstwa z art. 152 § 2 k.k. (udzielenie kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub nakłanianie jej do tego). Złożenie przez Ordo Iuris i Fundację Pro-Prawo do życia zawiadomień do prokuratury odczytać można jak nic innego tylko nagonkę na działaczki na rzecz praw kobiet.

1. Stosowanie prawa polskiego

Jak pisze Krzysztof Kmąk w swoim artykule „Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy”⁴ działanie osoby nakłaniającej i niosącej pomoc w przerwaniu ciąży wbrew przepisom ustawy z 1993 r. o planowaniu **rodziny musi być nakierowane na konkretną kobietę ciężarną, ewentualnie grupę takich kobiet (ale musi być ona zindywidualizowana)**. Z tego wynika, że nie realizuje znamion nakłaniania do aborcji np. umieszczenie internetowego ogłoszenia adresowanego do nieoznaczonego kręgu osób (powszechnie dostępnego) i zachęcającego do przeprowadzania aborcji w określonej klinice zagranicznej.

Brak znajomości osoby, która potencjalnie mogłaby skorzystać z tak przedstawionych informacji, a której miałyby się w ten sposób hipotetycznie „pomóc”, brak pewności, czy w ogóle jest w ciąży i jaki ma stosunek do tego, uniemożliwia wskazanie dobra chronionego prawnie, które miałyby zostać zagrożone lub naruszone w wyniku takiego działania.

¹ <http://www.ordoiuris.pl/dzialalnosc-instytutu/instytut-ordo-iuris-zlozyl-zawiadomienie-w-sprawie-profilu-na-facebooku>.

² <http://prawy.pl/69537-zawiadomienie-do-prokuratury-ws-mafii-aborcjnej-dzialajacej-w-polsce/>.

³ <http://www.ordoiuris.pl/ochrona-zycia/analiza-dotyczaca-przestepstwa-pomocy-w-aborcji>.

⁴ Prokuratura i Prawo 2018/2/52-80.

W przypadku czynu zabronionego z art. 152 § 2 k.k. nie pozostawia wątpliwości, że może on być popełniony przez nakłanianie tylko wtedy, gdy sprawca działa przed przerwaniem ciąży. Istota nakłaniania leży bowiem w wywołaniu u kobiety ciężarnej decyzji o aborcji. Podobnie należy przyjąć w przypadku pomocy – zasadniczo powinna mieć ona miejsce przed, ewentualnie w trakcie przerwania ciąży i być skierowana do konkretnej osoby (a nie nieoznaczonego kręgu ludzi)⁵.

Również prof. dr hab. Andrzej Marek **wykluczał możliwość realizacji znamion pomocy w sytuacji sfinansowania zabiegu oraz organizowania turystyki aborcyjnej do krajów, gdzie warunki dopuszczalności aborcji są mniej restrykcyjne**, ponieważ „te ostatnie przykłady idą zbyt daleko; (...) (takie czynności – dop. aut.) są wprawdzie ułatwieniami, ale zbyt odległymi, by konstruować odpowiedzialność za pomocnictwo do konkretnego czynu popełnionego «wbrew warunkom ustawy»⁶

W wyroku z dnia 22 kwietnia 2014 r., sygn. II AKa 37/14, Sąd Apelacyjny w Krakowie stwierdził, że „Desygnałem «przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy» z art. 152 § 2 k.k. może być tylko takie «przerwanie ciąży», które podlega regulacjom prawa polskiego. Pojęcie to nie obejmuje zabiegów przerwania ciąży, które wykonywane są poza granicami Polski, bowiem polska ustawa nie reguluje zasad przerywania ciąży za granicą, nie można więc tam ustawy «naruszyć». Stosuje się to także do pomocy oraz nakłaniania do przerwania ciąży dokonanych w Polsce, gdy sam zabieg jest lub ma być dokonany poza granicami Polski. **Niesprawiedliwe byłoby bowiem karanie za pomoc bądź nakłanianie do zachowań zgodnych z prawem**”. Niemożliwe zatem jest naruszenie przepisów ustawy polskiej antyaborcyjnej poza terytorium Polski, czyli tam, gdzie ona nie obowiązuje.

Zdarzają się oczywiście także wyroki sądowe oraz głosy doktryny stojące na stanowisku przeciwnym, jednakże brak jednolitości w linii orzeczniczej pokazuje, że nie można stworzyć uniwersalnych i jednoznacznych instrukcji dla organów ścigania dotyczących interpretacji i stosowania prawa, ponieważ ten ostatni akt wymaga każdorazowej subsumpcji, czyli przyporządkowania (podciągnięcia) stanu faktycznego pod ogólną normę (regułę) prawną oraz towarzyszącej temu procesowi wykładni prawa. **W związku z tym potępiamy działanie polegające na potraktowaniu instrukcji Instytutu Ordo Iuris jako wiążącej organy prokuratury w kwestiach ścigania przestępstwa pomocnictwa przy przerwaniu ciąży wbrew przepisom ustawy antyaborcyjnej z 1993 r. – zarówno co do treści samej instrukcji, jak i sposobu rozdystrybuowania do jednostek prokuratury.**

2. Ustawodawstwo innych państw

Ponadto, nie możemy analizować sytuacji Polski w odosobnieniu od spoczywającego na niej zobowiązania do poszanowania standardów ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej i Radzie Europy. W UE, Polska jest jednym z ostatnich państw (razem z Irlandią i Maltą), w których obowiązuje jedna z najbardziej restrykcyjnych ustaw antyaborcyjnych, natomiast w większości krajów członkowskich UE aborcja jest legalna i jako taka stanowi usługę zgodnie z art. 60 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą (obecnie art. 57 TFUE). **Stąd swobodne świadczenie usług zawiera w sobie wolność usługobiorców do udania się do innego państwa**

⁵ j.w.

⁶ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Komentarz do art. 152, teza 5, Warszawa 2004, s. 395.

członkowskiego w celu uzyskania tam usługi, bez restrykcji czy utrudnień, a osoby uzyskujące świadczenie medyczne powinny być postrzegane jako usługobiorcy.

Nawet Irlandia, gdzie przerwania ciąży jest możliwe jedynie w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia matki, nie kryminalizuje zabiegu jej dokonania poza terytorium państwa. Podobnie, praktyka niebezpośredniego doradzania ciężarnym kobietom nie narusza irlandzkiego prawa karnego. Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (sprawa *Open Door and Dublin Well Woman przeciwko Irlandii*, skargi nr 14234/88; 14235/88), **zakazanie rozpowszechniania informacji o możliwościach aborcyjnych za granicą stwarza ryzyko dla zdrowia kobiet**, które chcą dokonać aborcji w późnym stadium ciąży z uwagi na brak odpowiedniego doradztwa. Zakaz ten również może mieć odwrotny skutek w stosunku do kobiet, które nie były wystarczająco pomysłowe czy zaradne albo nie miały odpowiedniego poziomu wykształcenia, aby uzyskać dostęp do alternatywnych źródeł informacji. Taki zakaz jest nieproporcjonalny i narusza art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (prawo do wolności wyrażania opinii). Zdaniem ETPCz, wymienione ograniczenia nie są konieczne w demokratycznym społeczeństwie oraz nie są uzasadnione ochroną moralności.

3. Prawo międzynarodowe

Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet (CEDAW) w swojej rekomendacji ogólnej nr 35 („Przemoc wobec kobiet”) z 2017 r. stwierdził, że **kryminalizacja aborcji jest naruszeniem praw reprodukcyjnych i seksualnych kobiet, a przez to przemocą ze względu na płeć**, która w zależności od okoliczności może być równoznaczna z torturą lub okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem. Komitet zalecił też państwom uchylenie przepisów, które kryminalizują aborcję.

Komitet Praw Człowieka natomiast w projekcie Komentarza Ogólnego do art. 6 (prawo do życia) Międzynarodowego Paktu Praw Osobistych i Politycznych podkreślił, że państwa w ramach szeroko pojętej ochrony prawa do życia nie powinny przyjmować instrumentów prawnych takich jak sankcje karne dla kobiet decydujących się na aborcję czy lekarzy je wykonujących.

4. Postulat dekryminalizacji (depenalizacji)

Wskazane wyżej uwagi prowadzą do wniosku, że w innych krajach europejskich aborcja postrzegana jest jako zabieg medyczny i usługę, a nie jako przestępstwo, tak jak ma to miejsce w Polsce, gdzie w dodatku istnieją naciski, by przepisy karne interpretować rozszerzająco. Międzynarodowe organy praw człowieka apelują o wycofanie przepisów penalizujących aborcję jako stanowiących barierę dla pełnego poszanowania praw kobiet. Praktyka polskich szpitali pokazuje, że obowiązywanie takich przepisów prowadzi do powstania tzw. efektu mrożącego⁷, który kolei powoduje powstrzymywanie się lekarzy przed wykonywaniem zabiegów terminacji ciąży nawet w przypadkach, które dopuszcza ustawa (3 legalne przesłanki do aborcji). **Dekryminalizacja aborcji w polskim prawie jest zatem jednym z priorytetowych celów, które powinny być osiągnięte dla pełnej ochrony praw reprodukcyjnych.**

⁷ <http://federa.org.pl/chilling-effect-pol-efekt-mrozacy/>.